

Studium interwencji: Razem!

Interwencja bazowała na współpracy wychowawcy klasy ze specjalistami (pedagogiem i psychologiem), nauczycielami asystentami międzykulturowymi zatrudnionymi w szkole oraz wszystkimi nauczycielami uczącymi w klasie.

Działania podjęto na różnych płaszczyznach pracy szkoły. Pedagog, na prośbę wychowawcy, przeprowadził warsztaty dla całej klasy pod hasłem „Razem”. Opierały się one na cyklu spotkań przed dołączeniem nowych uczniów, które uświadamiały polskie dzieci, że pojawienie się wielu uczniów ukraińskich w naszej szkole to wyzwanie, ale także, a może przede wszystkim, że jest to szansa na poznanie innej kultury, tradycji, obyczajów. Dzieci zostały uwrażliwione na problemy wojny, dyskryminacji, na możliwość zrozumienia i pomocy drugiemu człowiekowi. Podkreślono, że zaistniała sytuacja to autentyczna okazja do bycia tolerancyjnym, otwartym, empatycznym.

Cykl spotkań miał na celu kształtowanie wrażliwości na odmienność uczniów dotkniętych doświadczeniem migracji. Zajęcia miały rozwijać empatię, postawę akceptacji, pogłębiać wiedzę na temat przyczyn ich przyjazdu do Polski, sytuacji w krajach pochodzenia oraz wyjaśniać różnice kulturowe. Następnie zajęcia odbywały się już z całą klasą i miały charakter zabaw i zadań typowo integrujących zespół. Wychowawca podjął współpracę z nauczycielami asystentami ukraińskimi. Polegała ona na wsparciu wychowawcy i całej klasy w pracy wychowawczej oraz imprezach, uroczystościach szkolnych.

Odbyły się również warsztaty i zajęcia indywidualne z psychologiem pt. „Moje emocje”. Spotkania dotyczyły zarówno dzieci ukraińskich, jak i polskich.

Opis sytuacji

Decyzją dyrekcji do klasy 6 miały dołączyć dwie dziewczynki z Ukrainy. W klasie tej od początku nauki w szkole podstawowej była już jedna dziewczynka z Ukrainy. Wychowawca miał nadzieję, że właśnie ta uczennica zostanie uczniem-przewodnikiem. Klasa była raczej otwarta, empatyczna, wydawało się, że przyjmie nowe dzieci z życzliwością i ciekawością.

Cele podjętych działań

- budowanie poczucia wspólnoty i jedności całej klasy;
- budowanie postawy akceptacji i tolerancji, szacunku do innych;
- zwiększenie otwartości uczniów klasy przyjmującej;
- pozbycie się ewentualnych uprzedzeń i stereotypów;
- wsparcie psychologiczne wszystkich uczniów;
- poznanie swoich potrzeb jako jednostka i jako zespół klasowy;
- rozumienie, że odmienności są naturalną częścią życia człowieka;
- ścisła współpraca wszystkich nauczycieli danej klasy.

Ogólny opis interwencji

Interwencja bazowała na współpracy wychowawcy klasy ze specjalistami (pedagogiem i psychologiem), nauczycielami asystentami międzykulturowymi zatrudnionymi w szkole oraz wszystkimi nauczycielami uczącymi w klasie.

Warsztaty „Razem” na początku były prowadzone z wykorzystaniem materiałów do ćwiczeń, a potem na podstawie prawdziwych historii rówieśników z klasy dzieci poznały i rozumiały problemy, z jakimi stykają się cudzoziemcy mieszkający w Polsce. Następnie zastanawiały się, co każdy z nas może zrobić, aby poprawić sytuację imigrantów. Padały takie pomysły, jak: być życzliwym, pomagać w nauce, reagować, gdy inni zachowują się wrogo w stosunku do naszych kolegów i koleżanek, interesować się ich sprawami, poznawać kulturę i zwyczaje danych narodów, pomagać w nauce języka polskiego, być pomocnym na co dzień. Podczas zajęć wspólnie poszukiwano odpowiedzi na trudne pytania: Jak my wszyscy możemy zmieniać świat? Jaki mamy wpływ na omawiane zagadnienia i sytuacje poszczególnych, przedstawianych w ćwiczeniach osób?

Szczegółowy opis działania

Pierwszy etap. Zaplanowanie działań

- przedstawienie przez wychowawcę we współpracy z pedagogiem szkolnym oraz nauczycielami asystentami międzykulturowymi konieczności wprowadzenia interwencji w konkretnej klasie na zebraniu z rodzicami klasy przyjmującej oraz na spotkaniu zespołu nauczycieli uczących klasę;
- zaplanowanie serii spotkań w różnorodnej formie, tak aby była ciekawa i angażująca uczniów;
- dostosowanie planu pracy wychowawczej, mając na uwadze charakter klasy i zjawisko wielokulturowości;
- zorganizowanie wyjazdów integracyjnych dla klas 6, w kolejnym roku klas 7;
- zaplanowanie wydarzeń we współpracy z nauczycielami asystentami w życiu klasy i szkoły w celu integracji uczniów ukraińskich i wdrożenia ich w środowisko lokalne.

Drugi etap. Poznanie sytuacji rodzinnej uczennic z Ukrainy

Wychowawca klasy należał do zespołu powołanego w szkole, który przeprowadza wywiady ze wszystkimi uczniami z Ukrainy przybywającymi do szkoły. Zespół ten przed rozpoczęciem przez ucznia nauki spotykał się z danym dzieckiem i jego rodzicami, robił wywiad dotyczący doświadczeń związanych z życiem w Ukrainie i pobytem w Polsce, sytuacją prawną i materialną rodziny. Poznawał oczekiwania rodziców. Wyjaśniał także zasady funkcjonowania placówki, najważniejsze zasady panujące w szkole i na lekcjach, odpowiadał na pytania rodziców i ucznia. Spotkanie odbywało się w obecności asystenta kulturowego, tak aby zniwelować barierę językową.

Cele spotkania:

- przekazanie informacji o systemie edukacji w Polsce w tym zasadach klasyfikacji;
- oprowadzenie po budynku szkoły;
- zapoznanie z dokumentami szkoły;
- zapoznanie z prawami i obowiązkami ucznia;

- spotkanie zapoznawcze oraz informacyjne;
- pakiet powitalny zawierający: dane kontaktowe do szkoły, w tym strona www, dane do logowania do e-dziennika, plan lekcji.

Każdy wychowanek i każda wychowanka przybywająca do szkoły z zagranicy po uprzednim rozpoznaniu indywidualnych potrzeb dokonany przez Zespół ds. Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych, czyli osoby z nim lub nią pracujące, miała zakładaną Kartę Indywidualnych Potrzeb. Karta Indywidualnych Potrzeb oprócz danych osobowych dziecka i rodziców lub opiekunów zawierała informację na temat posiadanej dokumentacji psychologiczno-pedagogicznej lub rozpoznania dokonanego w placówce. Były w niej informacje o tym, w jakim zakresie dziecko wymaga pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także o zaleconych przez Zespół i ustalonych przez dyrektora formach, sposobach i okresach jej udzielania. Znajdowały się w niej również ocena efektywności pomocy udzielanej wychowankowi lub wychowance w danym okresie i wnioski do dalszej pracy, a także informacje o terminach posiedzeń Zespołu i uczestniczących w nim osobach.

Plan Działań Wspierających jest opracowywany na podstawie Karty Indywidualnych Potrzeb. Zawiera: rozpoznanie trudności i potrzeb wychowanka; identyfikację możliwości i cech korzystnych dla rozwoju dziecka; identyfikację trudności i cech niekorzystnych, na których należy skupić oddziaływania; cele do osiągnięcia w zakresie, w którym dziecko wymaga pomocy; działania realizowane z dzieckiem i wspierające rodziców lub opiekunów; metody pracy; podpisy osób go opracowujących oraz podpis rodzica lub opiekuna, który wyraża zgodę na objęcie dziecka proponowanymi formami pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Tak przygotowana dokumentacja wskazuje główny kierunek oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych oraz psychologiczno-pedagogicznych. Dokonując oceny efektywności podejmowanych działań, należy przeanalizować stosowane formy pracy i w zależności od potrzeb zaktualizować je w ciągu roku szkolnego, wprowadzając zmiany lub kontynuując działania.

Wychowawca był jednocześnie nauczycielem polonistą i na takim spotkaniu przeprowadzał także test diagnozujący poziom znajomości języka polskiego przez ucznia, aby już od

początku jego nauki dopasować jak najlepiej nauczanie języka polskiego w klasie i na zajęciach dodatkowych.

Trzeci etap. Przygotowanie szkoły na przybycie tak wielu uczniów z Ukrainy

Aby zapewnić nowym uczniom poczucie bezpieczeństwa oraz komfortowe warunki do zaklimatyzowania się w budynku szkoły, na szkolnych drzwiach pojawiły się napisy w języku ukraińskim, które miały pomóc dzieciom jak najszybciej odnaleźć się w nowej rzeczywistości. Uczniowie idąc korytarzem, od razu wiedzieli, gdzie jest pokój nauczycielski, stołówka, biblioteka, szatnia czy poszczególne sale.

Natomiast w naszej sali po przybyciu nowych uczennic wspólnie z polskimi uczniami naklejono karteczki z nazwami w języku polskim na każdym przedmiocie w klasie (np. ściana, drzwi, tablica, okno, kwiatek, ławka, krzesło). Takie rozwiązanie doskonale sprawdziło się na początku pobytu nowych dzieci.

W szkole zostali zatrudnieni dwaj asystenci kulturowi z Ukrainy jako pomoc nauczyciela. Klasa ściśle współpracowała z jednym z nich – nauczycielką biologii, która również przybyła do Polski w wyniku wojny. Była ona przewodnikiem w nowym dla uczniów ukraińskich świecie, pełnym nieznanymi osobami, w którym obowiązywał nie tylko obcy im język, ale i nowe dla nich zwyczaje oraz zasady. Stanowiła więc wsparcie dla dzieci, ale także dla kadry, ponieważ wyjaśniała nauczycielom pewne zachowania podopiecznych, osadzając je często w kontekście kulturowym. Pośredniczyła w kontaktach z rodzicami i opiekunami uczniów cudzoziemskich, nie tylko jako pomoc o komunikacji językowej, ale także w objaśnieniu zasad obowiązujących w szkole. Współpraca z dorosłymi wpływała na edukację dzieci. Nastawienie do nauki uczniów może się polepszyć dzięki przekonaniu rodziców i opiekunów do szkoły, rozwianiu ich licznych obaw czy odpowiedzi na nurtujące ich pytania (na które najlepiej potrafi odpowiedzieć osoba z tego samego kręgu kulturowego). Pojawienie się pomocy nauczyciela-cudzoziemca, znającego dobrze kulturę kraju pochodzenia dzieci cudzoziemskich i ich rodziców lub opiekunów to bardzo duża pomoc, szczególnie na początku pobytu dzieci w Polsce.

LEGACY17

UMCS
UNIVERSYTET MEDYCYNICZNY W POZNANI

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

Wszystkie działania, przyczyniające się do lepszego funkcjonowania w szkole dziecka cudzoziemskiego oraz jego integracji, wymagały stałego doskonalenia się nauczyciela. Wychowawca doskonalił się więc w kwestiach związanych z edukacją uczniów cudzoziemskich. Obecnie dostępnych jest wiele możliwości – powstają liczne publikacje, organizowane są szkolenia i konferencje. Uczestnictwo w większości tego typu wydarzeń, pozwala zdobyć wiedzę nie tylko od prowadzących, ale także dzięki wymianie doświadczeń z innymi osobami pracującymi w placówkach oświatowych, przyjmujących uczniów cudzoziemskich. Tuż po przybyciu pierwszych dzieci z Ukrainy do szkoły pierwszoplanowy był raczej kontekst wojny i jej różnych konsekwencji (np. traumy) niż czynnik związany z kwestiami kulturowymi. To szczególnie istotny punkt, ponieważ dotyczył nie tylko dzieci z doświadczeniem migracji, ale także polskich uczniów i uczennic. Ważne więc były szkolenia dotyczące radzenia sobie z kryzysem i doświadczeniami stresu pourazowego. Wychowawca jednak absolutnie nie brał na siebie ciężaru diagnozy i działań terapeutycznych, tym zajmował się psycholog szkolny, który w razie potrzeby kierował dzieci do specjalistów zdrowia psychicznego, szczególnie w przypadkach wiążących się z koniecznością prowadzenia działań terapeutycznych.

Czwarty etap. Pomoc w nauce języka polskiego

Nauka języka polskiego to podstawa integracji w społeczności szkolnej. Na początku kontakt z rówieśnikami można opierać na komunikatach niewerbalnych, ale szybko będzie to bardzo problematyczne i być może zniechęcające. Wychowawca jako nauczyciel języka polskiego ciągle zastanawiał się nad tym, jak dostosować lekcję do poziomu znajomości języka polskiego i ogólnej wiedzy, tak aby każde dziecko w klasie mogło skorzystać z zajęć. Jednocześnie zawsze starał się zwracać uwagę na różnice kulturowe i religijne oraz specyficzne potrzeby, wynikające ze stosunku ucznia czy uczennicy do szkoły. Wymagało to stale twórczego i elastycznego podejścia do pracy.

Dyrektor szkoły wyposażył wszystkich uczniów ukraińskich w książkę swojego współautorstwa pt. „Na dobry początek. Powitalna książka dla dzieci i rodziców z Ukrainy”. To podręcznik, który powstał „na gorąco”, w dwa tygodnie po wybuchu wojny, skierowany

LEGACY17

UMCS
UNIWERSYTET HUMANISTYCZNO-SPOŁECZNY

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

typowo do ukraińskich dzieci i ich rodziców. Pomógł on dzieciom zaaklimatyzować się w nowym miejscu i na początek nauczyć się podstawowych wyrazów i zwrotów w języku polskim. Rodzice mogli natomiast zorientować się, jak wygląda polska szkoła.

Uczennice, poza lekcjami z klasą, uczestniczyły w zajęciach języka polskiego dla obcokrajowców, które pomogły dzieciom pokonać barierę językową i pozwoliły porozumiewać się w języku polskim. Na kolejnych etapach dziewczynki rozwijały kompetencje językowe w zakresie rozumienia ze słuchu, mówienia, czytania i pisanie, co dało im szansę na skuteczny kontakt z Polakami i coraz bardziej aktywny udział w lekcjach.

Piąty etap. Realizacja serii spotkań i warsztatów

Wychowawca wraz z pedagogiem szkolnym opracował i przedstawiał uczniom propozycję warsztatów „Razem” prowadzonych na godzinie wychowawczej w październiku, jeszcze przed przybyciem dziewczynek, a następnie już z całą klasą zajęcia były kontynuowane od listopada z nowo przybyłymi dziećmi.

Bardzo ważne było, by proces poznawania siebie i swoich kultur był postrzegany jako wzajemny. Często pokutuje przekonanie, że jedynie migranci – osoby traktowane często jako „ci obcy”, „tamci” – mają obowiązek poznać polską kulturę, natomiast Polacy, skoro są u siebie, już nie muszą interesować się kulturą cudzoziemców. Nic bardziej mylnego. Źródłem wrogości jest bowiem sytuacja, w której obydwie strony, nie znając się i nie rozumiejąc różnic kulturowo-obyczajowych, mieszkają na jednym terenie w niedalekim lub bezpośrednim sąsiedztwie. Niepokój budzi właśnie to, co nieznanne. Brak wiedzy staje się powodem do utrwalania stereotypów, co z kolei staje się źródłem zachowań agresywnych.

Wychowawca zauważył potrzebę organizacji także warsztatów i zajęć indywidualnych z psychologiem. W związku z wojną na Ukrainie dzieci polskie i ukraińskie doświadczały mnóstwa emocji. Okazało się to bardzo ważne, by dać przestrzeń na ich przeżywanie, by się nimi zaopiekować i zaakceptować to, że się pojawiają, by pozwolić dzieciom na odczuwanie tego, co odczuwają, by nie zaprzeczać ich uczuciom.

LEGACY17

UMCS
UNIWERSYTET MEDYCYNICZNY W POZNANI

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

Uczennica ukraińska, która mieszkała w Polsce wiele lat i miała zostać przewodnikiem nowych dziewczynek, niestety wykazywała zły stan psychiczny, gorszy od nowych dzieci. Pewnego dnia rozplakała się w szkole. Okazało się, że jej rodzina z Ukrainy bardzo ucierpiała w czasie wojny, kuzynka w jej wieku była ranna w szpitalu. Wychowawca poprosił o pomoc psychologa, który pracował nie tylko z dziewczynką, ale też z całą klasą. Uczniowie śledzili bowiem informacje o wojnie, wykazywali wiele empatii i zrozumienia wobec koleżanek z Ukrainy, ale wielu z nich obawiało się, że wojna może przenieść się także na teren Polski. Na początku fali migracyjnej polscy uczniowie przejawiali wiele lęków związanych z utratą poczucia bezpieczeństwa.

Przez około dwa miesiące na godzinie wychowawczej nauczyciele wraz z dziećmi wypełniali kalendarz emocji i rozmawiali na temat emocji, których doświadczają w tym trudnym czasie. Wychowawca wydrukował dla każdego kartkę z kalendarza „Jak się dzisiaj czuję?”, na której były buźki lęku, smutku, złości, ale także po prostu radości. Można było w ten sposób monitorować stany emocjonalne w tym czasie, ale też otworzyć przestrzeń do rozmowy na ich temat. Wychowawca starał się w ten sposób pokazać, że mówienie o różnych emocjach (także tych trudnych i niezbyt przyjemnych) jest potrzebne i że jest na nie przestrzeń w relacjach. Pozwoliło to też na zbliżenie się dzieci do siebie, które starały się pocieszać nawzajem, mobilizować i motywować do działania, ale też na poprawę ocen. Wychowawca wykorzystał też elementy programu, który był wykorzystywany po pandemii, aby wesprzeć emocjonalnie dzieci – „Nawigacja w Każdą Pogodę”. Jest to program profilaktyczny, który pomaga we wspieraniu kondycji psychicznej uczniów w trudnym okresie pandemii, a później wojny. Są w nim anonimowe ankiety na temat samopoczucia uczniów, informacje o tym, kogo można poprosić o pomoc, jak rozładować emocje.

W kalendarium szkoły i pracy wychowawców na stałe zostały wpisane święta i uroczystości, których celem jest promowanie idei dialogu międzykulturowego, polskiej kultury, kultury państw pochodzenia dzieci cudzoziemskich i wsparcie integracji rówieśniczej. Są to poniżej opisane wydarzenia.

LEGACY17

UMCS
UNIWERSYTET MEDYCYN I ŻYWIENIA
W LUBLINIE

Інститут
законотворчості
та
інформаційних
технологій

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

- Wieczór „Patriotyczne śpiewanie” – z założenia jest to wieczór, w którym cała społeczność szkoły – dzieci, nauczyciele, rodzice, dziadkowie – śpiewają polskie pieśni patriotyczne. Kilka miesięcy po wybuchu wojny w Ukrainie i przybyciu ukraińskich uczniów do Polski wieczór ten wzbogaciły pieśni wykonane właśnie przez ukraińskich uczniów i nauczycieli asystentów. Było to bardzo wzruszające wydarzenie. Dzieci ubrane w stroje zawierające elementy tradycyjnych strojów ludowych wykonały pieśń o wolnej Ukrainie. Mimo że znacząca większość nie zna tego języka, nikt nie miał wątpliwości, co oznaczają słowa utworu. Całe to wydarzenie dogłębnie poruszyło obecnych, uświadamiając wszystkim, jak ważna jest ojczyzna.
- Udział w podsumowaniu konkursu „Różnorodność przestrzeni dialogu”, odbywającego się od wielu lat w szkole. Jest to konkurs literacko-plastyczny upowszechniający ideę różnorodności, dialogu, poznawanie odmiennych kultur oraz integrację uczniów należących do różnych grup narodowych, etnicznych i religijnych. Finał odbywał się w naszej szkole. W czasie wydarzenia różne narodowości prezentowały swoje kraje, a dzieci ukraińskie przedstawiły swój.
- Udział w akcji „Czytanie dla globalnego pokoju i harmonii”. Wychowawca jako polonista włączył się w tę akcję, która polegała na czytaniu fragmentów wierszy w języku polskim i ukraińskim, pozwalających lepiej zrozumieć świat i poruszających temat empatii, tolerancji i rozwiązywania konfliktów drogą dialogu.
- Spotkanie z prezydentem miasta i ambasadorem Ukrainy w Polsce. Wizyta ważnych osób w mieście i rozmowa z dziećmi ukraińskimi i Ukrainkami pracującymi w szkole wykazała troskę, solidarność i wsparcie, jednocześnie wdzięczność dla polskich dzieci za życzliwe przyjęcie.
- Udział w „Międzynarodowym Dniu Praw Dziecka UNICEF” – był to radosny dzień, ale z ważnym przesłaniem. Z jednej strony w pozytywny i radosny sposób uświadamia, że prawa dziecka są ważne i każde dziecko powinno móc z nich korzystać, a z drugiej to dzień okazywania solidarności i wsparcia dzieciom, których prawa są naruszane. Klasa wspólnie przygotowała gazetkę w dwóch językach: polskim i ukraińskim, o prawach dziecka, wszyscy ubrali się na niebiesko.

LEGACY17

UMCS
UNIVERSYTET HAHN-LEONARDOWSKI

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

- Udział ukraińskich dziewczynek w Szkolnym Kole Wolontariusza – dziewczynki bardzo chciały pomagać innym razem z polskimi dziećmi. To zbliżyło dzieci do siebie – wychodziły do sklepów na zbiórkę żywności, do schroniska dla zwierząt, przygotowywały paczki świąteczne. Dziewczynki, jak mówiła asystentka kulturowa, czuły się w ten sposób częścią społeczności, ponieważ widziały, że nie tylko one potrzebują pomocy, ale same wraz z innymi też pomagają.
- Zakończenie roku, w czasie którego uczniowie ukraińscy w przygotowanym przedstawieniu podziękowali dyrekcji, nauczycielom za wsparcie i dobre słowa, które dodawały im skrzydeł i otuchy oraz pozwalały uwierzyć we własne siły.

Szósty etap. Wyjazdy, wyjścia integracyjne

- Wyjazd do Warszawy – zwiedzanie stolicy: Muzeum Powstania Warszawskiego, punkt widokowy w Pałacu Kultury i Nauki, Stare Miasto.
- Trzydniowa wycieczka do Kotliny Kłodzkiej w Sudetach.
- Wyjścia na terenie Białegostoku, poznawanie miasta. Pokazanie miasta, jego najpiękniejszych zakątków, opowiedzenie o historii, zwiedzanie Pałacu Branickich, Muzeum Medycyny i Farmacji, Epi-Centrum Nauki na Stadionie Miejskim, wyjścia do kina, na spektakle teatralne.

Ograniczenia czasowe

Ponieważ pełna integracja dzieci z innego kraju to długi i często niełatwy proces, zaplanowana interwencja powinna trwać cały rok szkolny, a nawet dłużej do końca etapu edukacyjnego. Podjęte działania przyniosły pozytywne efekty, ale miały też na to wpływ kontekst migracji i wojny, ciekawość i zainteresowanie nowymi kolegami i koleżankami, a także włączenie się polskich dzieci w pierwszą falę pomocy. Mając na uwadze procesy grupowe, przy dalszej integracji mogą pojawić się kryzysy w relacjach (co stanowi naturalny element procesu grupowego). Wskazana jest więc kontynuacja podjętych działań, aby utrzymać osiągnięte efekty.

Ocena skuteczności interwencji

Powodzenie podjętych w ramach interwencji działań było widoczne w skutecznym i bezkonfliktowym porozumiewaniu się wszystkich uczniów, nie występowała izolacja czy wykluczenie żadnego z dzieci. Pozytywnym efektem było nawiązanie zdrowych relacji koleżeńskich, które przejawiały się na zajęciach lekcyjnych i przerwach. Uczennice z Ukrainy chętnie uczestniczyły w wyjściach klasy i wycieczkach. Interwencja pozwoliła więc na przełamanie barier komunikacyjnych, a uczestnictwo w zajęciach integracyjnych pomogło dzieciom cudzoziemskim w odnalezieniu się w nowym otoczeniu, poznaniu grupy rówieśniczej, wzmocnieniu poczucia bezpieczeństwa.

Analiza ryzyka

Zanik zaangażowania

Obawa, że początkowa postawa zaangażowania polskich dzieci, gotowość niesienia pomocy nowym koleżankom, wsparcia i fascynacji sobą nawzajem z czasem osłabnie, będzie nietrwała.

Niska frekwencja

Niska frekwencja poszczególnych uczniów w szkole może zwiększać ryzyko odrzucenia/wykluczenia związane z brakiem możliwości poznania się, nawiązania relacji i budowania poczucia przynależności i akceptacji.

Wysokie oczekiwania wobec nauczycieli

Wysokie oczekiwania wobec nauczycieli przy jednoczesnym braku wzorców, schematów i programów, na których nauczyciel mógłby się oprzeć na początku działań, mogą wywoływać poczucie zagubienia i niepewności.

Wskazówki dla praktyki

Potrzebna jest regularna praca z grupą, przede wszystkim przed przyjściem nowych dzieci oraz w pierwszych tygodniach ich funkcjonowania w nowym środowisku, ale też w dalszych etapach nauki dzieci w szkole. Praca edukacyjna ma na celu nie tylko poznanie kultury, z jakiej uczniowie się wywodzą, ale także przełamanie stereotypów z nią związanych, zapobieganie lub zminimalizowanie możliwości występowania zachowań o charakterze izolującym lub wykluczającym. Dzięki podjętej interwencji w opisywanej klasie udało się uniknąć większych kłopotów i nowo przybyłe dzieci z Ukrainy dobrze czuły się w zespole. Polscy uczniowie bardzo pozytywnie przyjęli ukraińskie koleżanki, ponieważ od początku wiedzieli, dlaczego dziewczynki znalazły się w polskiej szkole – po prostu szukały tu spokoju i bezpieczeństwa.

Polecane linki i materiały dla nauczycieli

- Białek, K. (red.) (2015). *Międzykulturowość w szkole. Poradnik dla nauczycieli i specjalistów*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Fundacja Ocalenie (2022). *Ogólnodostępne materiały do nauki polskiego jako obcego*. <https://ocalenie.org.pl/wp-content/uploads/2022/03/Ogolnodostepne-materialy-do-nauki-polskiego-jako-obcego.pdf>
- Grudzińska, A. i Kubin, K. (red.) (2010). *Szkoła wielokulturowa – organizacja pracy i metody nauczania. Wybór tekstów*. Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej.
- Instytut Profilaktyki Zintegrowanej, *Nawigacja w Każdą Pogodę*. <https://ipzin.org/nawigacja-w-kazda-pogode/>
- Pawlic-Rafałowska, E. (red.) (2010). *Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*. Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy, Polskie Forum Migracyjne, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń.
- Unia Metropolii Polskich (2022). *Na dobry początek*. <https://metropolie.pl/artukul/na-dobry-poczatek-nekhai-stane-ce-dobrim-pochatkom>